

Tények a kakaótermesztésről

Európában és Észak-Amerikában az egy főre jutó csokoládéfogyasztás átlagosan 5,2 kg évente. Míg a csokoládé népszerűsége egyre nő világszerte, addig viszonylag kevés figyelmet fordítunk arra, hogy a csokoládéhoz felhasznált kakaót milyen körülmények között termesztik és állítják elő. Az igen összetett és átláthatatlan termelési és értékesítési lánc mentén óriási aránytalanságok alakultak ki, amely elszegényedéshez, a munkások kizsákmányolásához és növekvő gyermekmunkához vezet.

A kakaó nagyobb hányadát az északi féltekén fogyasztjuk, míg maga a termelés az Egyenlítő mentén zajlik, amely 3,5 millió tonnát jelent évente. (A termés több mint 37%-a Elefántcsontpartról, 21,9%-a Ghánából, 11%-a Indonéziából származik, és további 5-6% körüli arányban részesedik Nigéria, Brazília, Kamerun és Ecuador a termelésből.) A kakaótermesztéshez igen sok élők munkára van szükség, hiszen folyamatosan érnek be a termések, amely folyamatos ellenőrzést, betakarítást tesz szükségessé. A kakaóbab leszüretelése után fermentálják, szárítják, tisztítják és csomagolják a termést, majd a termelők eladják termésüket a felvásárlóknak, akik kiszolgálják az exportőröket.

A kakaó elsődleges bevételi forrás 5,5 millió termelő számára, de összességében több mint 14 millió vidéki munkás és családja függ a kakaótermesztéstől. Néhány nyugat-afrikai országban, mint pl. Elefántcsontparton és Ghánában a gazdák 90%-a él meg úgy ahogy a kakaótermesztésből, hiszen napi bevételük gyakran 1,25 amerikai dollár alatt marad.

Fontos jellemzője még a termelésnek, hogy a termés több mint 90%-át kis, 2-5 hektáros családi gazdaságokban állítják elő, és kevesebb mint 5% származik 40 hektárnál nagyobb ültetvényekről. A felvásárlói oldalon viszont nagyon erős koncentráció figyelhető meg, öt örlést végző vállalat dominálja a piacot: a Cargill, a Barry Callebaut, az ADM, a Petra Foods és a Blommer több mint a piac kétharmadát tartja ellenőrzés alatt, és így jelentős befolyást tud kifejteni a felvásárlási árak alakulására. Az egyre inkább koncentrálódó piaccal párhuzamosan az árak csökkenése volt megfigyelhető, hiszen 1980 óta a nyers kakaó felvásárlási ára megfeleződött. Sajnos a kistermelők nem tudják érvényesíteni érdekeiket, nem rendelkeznek tartalékokkal, nem tudják megoldani a termés tárolását, így kénytelenek a felvásárló által megszabott árakon eladni termésüket.

A csokoládé előállítása során az előállított értéktöbblet nagy része, kb. 70%-a a kakaó- és csokoládé-előállító cégeknél, 17%-a az áruházláncoknál, 7%-a a felvásárlóknál realizálódik és mindössze 6% marad a termelőknél. (Ez az arány 1980-ban még 16% volt!)

A csökkenő árak komoly szociális problémákhoz vezetnek, romlanak a munkakörülmények, a termelők nem tudnak megfelelő szállást és egészségügyi ellátást biztosítani a dolgozóinak. A költségek lefaragásának sajnos egyre gyakrabban alkalmazott módja a gyermekmunka és a gyerekkereskedelem. Jelenleg kb. 2 millió gyermek dolgozik kakaóültetvényeken Nyugat-Afrikában, akiknek legalább a negyedénél, több mint 500 000 gyermeknél komoly fizikai és mentális problémákat okoz a munka, és megfosztja őket az oktatástól.

A szociális problémák mellett a környezeti gondok is jelentősek, gyakran esőerdők helyén kezdenek termelést, és a nem megfelelő termesztés miatt jelentős a talajpusztulás. Emellett a nagymértékű növényvédőszer-használat a vizek és a talaj szennyezéséhez vezet.

A kakaótermesztéshez és a csokoládé-előállításához kapcsolódó problémák mérsékléséhez és felszámolásához szükséges lenne a termeszto déli országok és a felvásárló északi országok közötti aránytalanságok megszüntetése, amelyhez egy méltányosabb kereskedelmi rendszerre lenne szükség. A kakaótermesztésből profitáló cégeknek nagy felelősségük lenne ebben: megfelelő jövedelmet kellene biztosítaniuk a termelők számára, a teljes előállítási lánc mentén garantálniuk kellene az emberi jogokat, a megfelelő pihenőidőt és teljes egészében ki kellene zárni a kizsákmányoló gyerekmunkát, segítséget kellene nyújtaniuk a termelőknek abban, hogy fenntarthatóbb módon gazdálkodjanak és változatosabb növénystruktúrát alakítsanak ki, és mindezek biztosítására független minősítő és monitorozó rendszert kellene kialakítaniuk. Ezeknek a kívánalmaknak megfelel a méltányos kereskedelem (fairtrade) rendszere. Ennek lényege, hogy a termelők a megtermelt árukért annak valós értékét kapják meg, a termelés fenntartható módon történik, és ebben a rendszerben megengedhetetlen a gyerekmunka alkalmazása.

A fogyasztóknak igen nagy hatása lehet arra, hogy milyen csokoládét vásárolnak, amely hosszútávon rászoríthatja a vállalatokat arra, hogy elmozduljanak méltányos kereskedelem irányába. Ennek érdekében nemzetközi kampány zajlik, bővebb információ a <http://hu.makechocolatefair.org/> oldalon található a témáról.

Felhasznált irodalom

Fact sheet – The bitter side of chocolate